

فصلنامه تاریخ اسلام

سال دوم، پاییز ۱۳۸۰، شماره مسلسل ۷، ص ۱۸۹-۲۰۰

تاریخ تشیع و شبکه جهان پهنا

*
میرهادی حسینی

تاریخ تشیع در اینترنت:

در شماره قبل این فصل نامه، مطلبی با عنوان «پژوهش‌ها و منابع مطالعاتی تاریخ اسلام در اینترنت» ارائه گردید. اینک با انگیزه استمرار جستجو در اینترنت به دنبال یافتن مباحثی در زمینه تاریخ اسلام، مطلبی ارائه می‌شود. نگارنده امید دارد که خوانندگان با ارسال دیدگاه و نظرات خود به آدرس پست الکترونیکی hoseini@saba.tmu.ac.ir، موجبات تقویت و تکمیل این نوشتار را فراهم آورند.

در این شماره بر آنیم که به آن دسته از پایگاه‌های اینترنتی که به نحوی در ارتباط با تاریخ تشیع می‌باشد، بپردازیم. اما ابتدا لازم است موقعیت خود را در شبکه جهانی اینترنت، مورد بازنگری قرار دهیم.

متأسفانه هنوز جایگاه شایسته‌ای برای ارائه تحقیقات پژوهشگران شیعی در زمینه تاریخ اسلام و تشیع در اینترنت وجود ندارد. در حالی که محققین اهل سنت،

* - عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت معلم.

خیزبلندی را برای معرفی تاریخ اسلام به ویژه تاریخ اوایل عهد اسلام در اینترنت آغاز کرده‌اند، پژوهشگران شیعی، این کار را با حوصله و کندی پیش می‌برند.

البته این نکته را هم بایستی مد نظر داشت که جهان اهل سنت، به دلیل گستردگی حوزه جغرافیایی خود، توان بیشتری را برای راه اندازی پایگاه‌های مربوط به تاریخ اسلام، دارا می‌باشد. در این نوشتار، ابتدا با بررسی پایگاه‌های شیعه اسماعیلی، به سایت‌های شیعه امامیه خواهیم پرداخت.

تشیع اسماعیلیه:

در پنج سال اخیر، اسماعیلیه تلاش‌هایی را برای گسترش اندیشه‌ها و تفکرات خود در اینترنت به عمل آورده‌اند. این سایت‌ها با هدف معرفی اعتقادات اسماعیلی، تاریخ و منابع مطالعاتی اسماعیلیه را هم در برنامه خود گنجانده‌اند. یکی از معروفترین سایت‌های اسماعیلیه، پایگاه [Ismaili.net](http://ismaili.net) است. این سایت به عنوان نخستین بانک اطلاعاتی و کتابخانه دیجیتالی اسماعیلی با آدرس زیر در اینترنت قابل دسترسی است:

<http://ismaili.net>

پس از ورود به این سایت، به پیوندهای سمت چپ آن توجه کنید. دو پیوند

Library و **history** برای ما مهم هستند:

الف) **History**: این پیوند برای آشنایی با تاریخ اسماعیلیه می‌باشد.

ب) **Library**: این پیوند، خود حاوی بخش‌های زیر است:

- ۱- selected Readings مربوط به منتخبی از منابع و تفاسیر اسماعیلیان است.
 - ۲- Ismaili history در زمینه تاریخ اسماعیلیه است.
 - ۳- Book Reviews به منابع مکتوب در زمینه اسماعیلیه اشاره می‌کند.
 - ۴- پیوند Thesis، فهرستی از پایان نامه‌های دوره دکترای محققینی را ارائه می‌دهد که موضوع تز آن‌ها در زمینه اسماعیلیه است.
- پایگاه بعدی در زمینه اسماعیلیه، amaana نام دارد. برای آشنایی با این پایگاه به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.amaana.org/>

پایگاه اطلاعاتی amaana با مدیریت Nina jaffer و با هدف ارائه اطلاعاتی در زمینه اسماعیلیه در اینترنت از سال ۱۹۹۵ میلادی راه اندازی شده است. در این سایت می‌توان اطلاعاتی را در زمینه‌های زیر به دست آورد:

۱- مؤسسه مطالعات اسماعیلی

۲- تشکیلات مدارس آقاخان

هم چنین پس از ورود به این پایگاه به پیوندهای بالای صفحه توجه کنید. پیوند Page 1 مربوط به اعتقادات شیعه اسماعیلیه است. پیوند Page 2 و Page 3 هم مسائل اعتقادی آنان را مطرح می‌کند. اما پیوند history در پایین صفحه اصلی این سایت، مربوط به تاریخ اسماعیلیه است. چنانچه روی این پیوند کلیک کنید با مطالب تاریخی که در هشت بخش و حاوی تاریخ امامان اسماعیلی در سرزمینهای اسلامی، مصر، ایران و هند است، آشنا خواهید شد.

پایگاه‌های شیعه امامیه:

اگر چه پایگاه‌های معتبر و مفیدی در اینترنت به امر آشنایی با تشیع امامیه، عقاید و تاریخ آنان اختصاص یافته، اما این تلاش‌ها، با در نظر گرفتن جایگاه سیاسی امامیه در جهان امروز، هرگز کافی به نظر نمی‌رسد. اینک به بعضی از این پایگاه‌ها اشاره می‌کنیم:

۱- پایگاه الاسلام:

در این پایگاه می‌توان به مطالب ارزش‌مندی در زمینه شیعه دسترسی پیدا کرد. برای آشنایی با این سایت، به آدرس زیر وارد شوید:

<http://al-islam.org>

دو پیوند در این پایگاه، قابل توجه است:

الف) مجله صراط:

برای مطالعه این مجله، پس از ورود به سایت اصلی الاسلام، در کنار عبارت Quick Links فهرست پایین کشیدنی را کلیک کنید و از فهرست آشکار شده AI-serat را انتخاب کنید. مجله صراط یک نشریه در حوزه مطالعات اسلامی است که مباحثی را در زمینه قرآن، تاریخ، عرفان، حدیث، فلسفه، اخلاق، فقه و اصول مطرح می‌کند.

ب) پروژه کتابخانه دیجیتال اسلامی اهل البیت (DILP):

پس از ورود به سایت اصلی al - islam، در پائین صفحه روی پیوند:

Ahlul Bayt Digital Islamic Library Project

کلیک کنید، تا به پایگاه DILP متصل شوید. پیوندهای این صفحه و هم چنین پیوند History of the shrines ما را با مطالبی در زمینه تاریخ تشیع و امامان

شیعه آشنا خواهد کرد.

۲- دایرةالمعارف شیعه:

این دایرةالمعارف به عنوان بخشی از پایگاه اطلاع رسانی «الاسلام» یک پروژه کتابخانه دیجیتالی اسلامی وابسته به طرفداران اهل بیت علیهم السلام می باشد. برای آشنایی با دایرةالمعارف شیعه (A shiite Encyclopedia) به آدرس زیر وارد شوید:

<http://al-islam.org/encyclopedia/>

کاربران می توانند کلیه مطالب این دایرةالمعارف را که به زبان انگلیسی و در یازده فصل می باشد، به رایگان روی کامپیوتر خود بارگذاری (Down load) کنند. برای این کار، پس از اتصال به این آدرس، روی پیوندهای Down load TEXT of entire chapter کلیک کنید.

فصول پنجم، نهم و دهم، بیشتر به مطالب تاریخی پرداخته است. فصل پنجم در زمینه معاویه، شیعه و ایران است. فصل نهم به ابوهریره، مقایسه بین یهود، اسلام و مسیحیت، ابن تیمیه و وهابیت اشاره دارد.

۳- پایگاه پیروان اهل بیت:

پایگاه پیروان اهل بیت (Followers of ahl - ul - Bayt = FAB) از طریق آدرس زیر، برای آشنایی با اهل بیت است:

<http://www.fabonline.com>

چنانچه بخواهید با تاریخ امامان شیعه (امام علی، امام حسین، امام باقر، امام کاظم، امام هادی، امام حسن عسکری علیهم السلام و امام زمان (عج)) به زبان انگلیسی

آشنا شوید، به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.fabonline.com/Guide/IMAMS z Guide.html>

هم‌چنین در پایگاه پیروان اهل بیت، می‌توان به تعدادی از مقالات در زمینه تاریخ اسلام دسترسی پیدا کرد. از جمله این مقالات می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: جنگ‌های احزاب، بدر، جمل و خیبر.

برای مطالعه این مقالات (به زبان انگلیسی) به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.fabonline.com/Guide/EVENTS z Guide.html>

۴- پایگاه سفینه النجاة:

برای آشنایی با پایگاه سفینه النجاة به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.annajat.com>

این پایگاه، از طرف پیروان شیعه و اهل بیت علیهم‌السلام، با هدف معرفی اسلام راه اندازی شده است. برای آشنایی با اوضاع پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم قبل از بعثت، اجداد پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، میلاد پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و بعثت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، به زبان عربی، به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.annajat.com/alnabi/alnabi.htm>

۵- پایگاه شیعه:

به سایت زیر وارد شوید:

<http://www.al - shia.com>

این پایگاه با هدف مرکز جهانی اطلاع رسانی آل‌البیت، در نوع خود منحصر به فرد است. زیرا امکان دسترسی به علمای اسلامی شیعه را برای کاربران اینترنت

(Users) فراهم می‌سازد. چنانچه بخواهید با بایگانی منابع مطالعاتی شیعه در این پایگاه آشنا شوید، به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.al-shia.com/html/far/shi/tal-h.htm>

در این صفحه پیوندهای مهمی وجود دارد. پیوند «تشیع» ما را با دیدگاه «کاؤل هیلن براند» در مورد تشیع آشنا می‌سازد. همچنین پیوند «دایرةالمعارف تشیع» ما را با فهرست یک دایرةالمعارف شیعی آشنا می‌کند. در این فهرست (که هر یک خود به صورت یک پیوند است) عناوین تاریخی مهمی هم چون اندیشه‌های سیاسی - جنبش و دولت - تاریخ نگاری و احزاب، مشاهده می‌شود.

۶- پایگاه حوزه:

برای آشنایی با پایگاه حوزه به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.hawzah.net>

چنانچه قصد دارید مقالاتی را در حوزه تاریخ تمدن اسلامی، تاریخ اسلام و فرقه‌های اسلامی به زبان فارسی در این سایت مطالعه کنید، به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.hawzah.net/per/E/AdiDefa.asp?URL=tart/AdiStart.htm>

۷- پایگاه عقاید:

پایگاه عقاید (aqaed.com) برای معرفی شیعه است. از طریق آدرس زیر می‌توان با تاریخچه شیعه و مناطق شیعی در کشورهای مختلف جهان، به زبان عربی آشنا شد:

<http://www.aqaed.com/9.html>

۸- پایگاه اطلاع‌رسانی امام رضا (ع) در مشهد:

سایت اطلاع‌رسانی امام رضا (ع) به زبان‌های عربی و انگلیسی، اطلاعاتی را در زمینه تاریخ اسلام ارائه می‌دهد. چنانچه قصد دارید مختصراً با حوادث و وقایع دهه‌های قرون اول تا سوم هجری در تاریخ اسلام و به زبان عربی آشنا شوید، به آدرس زیر وارد شوید:

<http://emamreza.net/arabic/islam/islam/tarikh/main.html>

۹- طرح پرسش و پاسخ‌های متعارف در زمینه تاریخ اسلام:

یک پایگاه شیعی، تعدادی پرسش و پاسخ‌های مربوط به تاریخ اسلام را به زبان عربی، در سایت خود گنجانده است. برای مطالعه این پرسش و پاسخ‌ها به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.islam4u.com/barnamegalmojib/9/9.htm>

در حال حاضر، سؤالات این پایگاه در زمینه جنگ‌های بدر، غزوه حنین، حدیبیه، قاتل ناقه صالح و موضوع صحت و سقم ازدواج عمر با ام‌کلثوم (دختر امام علی (ع))، می‌باشد.

۱۰- شیعه و امام علی (ع) در پایگاه کویت:

برای آشنایی با تشیع، امام علی (ع) و مطالب تاریخی پیرامون آن، در پایگاه اطلاع‌رسانی کویت نت به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.kuwait.net/~akar/mainpage.html>

در این صفحه روی پیوند The shia در ابتدای آن کلیک کنید تا با چگونگی

پیدایش و رشد شیعه آشنا شوید (it's origin and it's growth).

چنانچه قصد دارید مستقیماً وارد این صفحه شوید، به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.kuwait.net/~akar/html/shia.html>

در این صفحه، ضمن مطالعه مطالبی در زمینه پیدایش شیعه و گسترش آن، روش‌های حکومتی امام علی علیه السلام، به نقش آن امام در جنگ‌های صدر اسلام مانند بدر، احد، خیبر، خندق و حنین هم اشاره شده است.

۱۱- پایگاه معصوم:

پایگاه «معصوم» (masom) یک مؤسسه مسلمانان شیعه ایالت شیکاگو در آمریکا است. این پایگاه اطلاعاتی را در زمینه شیعه به ویژه اهل بیت و دوازده امام علیهم السلام به مخاطبین خود ارائه می‌دهد. برای آشنایی با این پایگاه به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.masom.com>

۱۲- مجله جمعه در پایگاه قائم:

مجله جمعه هر دو هفته یکبار در بمبئی هند انتشار یافته و توسط مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های اسلامی زینبیه منتشر می‌گردد، برای آشنایی با این مجله به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.qaem.org>

پس از ورود به سایت اصلی پایگاه قائم (qaem)، روی پیوند Articles در سمت چپ صفحه کلیک کنید. در این صفحه ده‌ها مقاله در طبقات (categories) مختلف تقسیم شده‌اند. از جمله این طبقات، می‌توان به موضوع اسلام، قرآن،

تاریخ، علم و اسلام و... اشاره کرد.

تاریخ تشیع در دایرةالمعارف‌های معتبر جهان:

با استفاده از دایرةالمعارف‌های اینترنتی، می‌توان مطالب مفیدی را در زمینه تاریخ تشیع به دست آورد. دایرةالمعارف ایرانیکا (Encyclopedia Iranica) به عنوان یک پروژه علمی در مرکز مطالعات ایرانی دانشگاه کلمبیا در آمریکا، از سال ۱۹۷۹ میلادی کار خود را آغاز کرده است. هم‌اکنون تعداد محدودی از مجلات این دایرةالمعارف تحت نظارت احسان یارشاطر تدوین و در اینترنت قرار گرفته است. برای مطالعه این دایرةالمعارف به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.iranica.com>

پس از ورود به این پایگاه، ابتدا روی پیوند Entries در سمت چپ صفحه، کلیک کرده و آنگاه روی پیوند Search کلیک کنید. در کادر مقابل Search، کلمه Shia history را تایپ کرده و روی دکمه go کلیک کنید. پس از چند لحظه مطالبی را در زمینه شیعه و یا تاریخ تشیع به دست خواهید آورد. محققین فراوانی در تدوین این مجموعه هم‌کاری داشته‌اند. پروفیسور محمدعلی امیرمعزی از دانشگاه سوربن فرانسه مطالب مربوط به شیعه را در این دایرةالمعارف جمع‌آوری و تدوین کرده است.

هم‌چنین می‌توان مقالات و مطالب مفیدی را در دیگر دایرةالمعارف‌ها به دست آورد. از جمله دایرةالمعارف بریتانیکا (Encyclopedia Britannica) به عنوان یک منبع، غنی و سرشار از اطلاعات است. آدرس اینترنتی این دایرةالمعارف چنین است:

<http://www.britannica.com>

محققین غربی در حوزه تاریخ اسلام و تشیع:

بدون تردید، شناخت پژوهش‌های جدید در حوزه تاریخ تشیع، محدود به محققین کشورهای اسلامی نیست. هم‌اینک در مراکز پژوهشی غرب، و در مراکز مطالعاتی یا گروه‌های تاریخی دانشگاه‌های غربی، تعدادی از این محققین در این حوزه به فعالیت مشغولند. در اینجا با بعضی از آنان آشنا می‌شویم. ذکر آدرس و پست الکترونیکی (Email) این محققین برای پژوهشگران ایرانی، امکان مکاتبه و ارتباط را با آنان از طریق اینترنت فراهم می‌سازد.

۱- دکتر William F. Tucker عضو گروه تاریخ دانشگاه آرکانزاس در آمریکا، تحقیقات و سخنرانی‌هایی را در زمینه کشورهای عربی و تاریخ شیعه برگزار کرده است. برای آشنایی با این محقق و گروه مربوطه به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.uark.edu/depts/histinfo/history>

۲- دکتر James E. Lindsay در گروه تاریخ دانشگاه ایالتی کلورادور در آمریکا تحقیقاتی را در حوزه تاریخ اوایل اسلام، خلفای راشدین و قصص الانبیاء انجام می‌دهد. برای مکاتبه با این پژوهشگر به آدرس پست الکترونیکی زیر نامه بفرستید:

James.Lindsay@ColoState.Edu

۳- دکتر Elton L. Daniel از گروه تاریخ دانشگاه هاوایی، مطالعات خود را در حوزه تاریخ تمدن اسلامی انجام می‌دهد. از جمله آثار منتشر شده از وی «تاریخ سیاسی و اجتماعی خراسان در دوره حاکمیت عباسیان» است که در سال ۱۹۷۹ میلادی از شیکاگو منتشر شده است.

وی هم‌چنین پژوهشی در زمینه انقلاب عباسیان و عواقب و نتایج آن، در شرق

ایران، انجام داده است. این محقق هم اکنون با دایرةالمعارف ایرانیکا در دانشگاه کلمبیا نیز همکاری می‌کند. برای مکاتبه و تبادل نظر با او به آدرس پست الکترونیکی زیر نامه بفرستید:

edaniel@hawaii.edu

۴- خانم دکتر v. anessa Martin متخصص تاریخ خاورمیانه است که ضمن همکاری با مدرسه مطالعات خاوری و آفریقایی دانشگاه لندن، یکی از اعضای شورای تحقیقات ایران‌شناسی مؤسسه بریتانیا می‌باشد. مهم‌ترین مباحث مورد علاقه دکتر martin، در محدوده تاریخ سیاسی معاصر ایران و شیعه در دوران معاصر است. او هم‌چنین به موضوع حکومت‌های مذهبی در ایران به ویژه انقلاب شیعی علاقه‌مند است. برای مکاتبه و تبادل نظر با وی با آدرس پست الکترونیکی v.martin@rhnbc.ac.uk نامه بفرستید.

۵- دکتر Derryl N. Maclean متخصص تاریخ اجتماعی مذهبی در اسلام است که در گروه تاریخ دانشگاه simon fraser در کانادا مشغول به تحقیق و تدریس است. پژوهش‌های وی به حوزه شرقی جهان اسلام یعنی هند و ایران و آسیای مرکزی مربوط می‌گردد و در حال حاضر در زمینه مهدویت به تحقیق و تفحص مشغول است. برای آشنایی با وی و تألیفات او به آدرس زیر وارد شوید:

<http://www.sfu.ca/history/maclean.htm>